

לשון עברית // חט"ב

לכיתות ז'-ח': חג הסיגד

כתיבה: מוריה פלינט
עריכה לשונית: מיטל שרף

1. נושא היחידה

היכרות עם חג הסיגד ועם מורשת יהדות אתיופיה.

2. רציונל לבחירת הנושא

מטרת היחידה היא להכיר לתלמידים את מורשת יהדות אתיופיה בכלל ואת חג הסיגד בפרט. מורשת זו אינה מוכרת לתלמידים רבים, והיחידה נועדה ליצור מפגש ראשוני שיעודד לימוד נוסף ושיח בנושא.

3. מטרות מעשיות

• בתחום התוכן:

היכרות עם מורשת יהדות אתיופיה בכלל ועם חג הסיגד בפרט.

צילום: בני וודו, Cc-by-sa-3.0

- **בתחום המיומנויות:**

עיסוק בקריאת טקסטים מסוגים שונים (בלתי מילולי, מידעי, היצגי) ומיזוג מידע ביניהם. התנסות בסוגות כתיבה שונות (טיעון, סיכום והשוואה).

- **בתחום הערכים:**

היכרות עם מורשת יהדות אתיופיה.

4. מושגים מרכזיים בשיעור

חג הסיגד, יהדות אתיופיה

5. הערכה

היחידה מורכבת ממטלות אישיות וקבוצתיות גם יחד

6. מקורות המידע

אתר אנשים ישראל, אתר הכנסת

7. מהלך השיעור

שלב א - חקר תמונה

המורה יפתח בשאלות שמטרתן להגיע אל הנושא מתוך חקר קצר ועצמאי. לאחר מכן המורה יאסוף את המידע במליאת הכיתה.

מדליה שעיצב עלמו אישטה, אומן אתיופוי (צילום ברוך גיאן)

1. התבוננו במדליה המופיעה בתמונה.
- כתבו בפירוט תיאור - מה מופיע במדליה? באילו שפות הכיתוב המוטבע במדליה?
- נסו לשער מה מייצגת המדליה.
- המורה ירכז את תשובות התלמידים במליאה.

צילום: בני וודו, Cc-by-sa-3.0

שלב ב - היכרות עם חג הסיגד בתמונות

2. לפניכם שתי תמונות שצולמו בטקס הסיגד בטיילת ארמון הנציב בשנת תש"ע (2009).

המורה יקרין את התמונות בכיתה ויאסוף מהתלמידים תשובות במליאה לשאלה:

- אילו רכיבים המייצגים את הסיגד בתמונות מופיעים גם במדליה?

צילום: בני וודו, Cc-by-sa-3.0

שלב ג - עבודה בקבוצות

חלקים 3-8 נועדו לעבודה בקבוצות קטנות.

3. לפניכם קטע ממאמר העוסק בחגים ובמועדים בקרב יהדות אתיופיה. קראו אותו וענו על השאלות שבהמשך:

יהודי אתיופיה נהגו לחגוג את כל החגים הנזכרים בתורה שבכתב, הנקראת בפיהם אורית (מלשון אורייתא). הם חיו בבידוד, בלי קשר אל מרכזים יהודיים אחרים, במשך מאות או אלפי שנים, ושימרו מסורות מימי בית ראשון. המשנה והתלמוד לא היו ידועים להם, ולכן לא חגגו את חנוכה או פורים, שלא נזכרו בתורה. האורית הוא הספר החשוב והקדוש ביותר ליהודי אתיופיה. תבניתו שונה מספר התורה המקובל אצלנו. אומנם גם הוא עשוי קלף, אך לא יריעות מגוללות התפורות יחד, אלא דפים משורטטים הכרוכים כספר, שבכל אחד מהם שלוש עמודות.

שמות החגים צוינו באמהרית, שפת הדיבור, ובִּנְעֵז (שפת הקודש העתיקה, שהייתה ידועה רק לכוהנים ולפרחי הכהונה. געז היא שפה שמית קדומה הדומה לארמית ולעברית). מבחינת המנהגים והאיסורים, יש דמיון בין חגי ביתא ישראל לאלה הנהוגים בשאר הקהילות היהודיות בארץ ובעולם. זאת למרות הנתק המוחלט שלהם מיתר הקהילות היהודיות שיצרו מורשת שונה במשך הדורות. בדומה ללוח השנה העברי, גם לוח השנה האתיופי נקבע לפי הירח, ולכן תאריכי החגים היהודים חופפים זה לזה.

לצד החגים המסורתיים שנזכרו בתורה, יש חגים ייחודיים המעוגנים במסורת הקהילה, כגון הסיגד, חג של חידוש הברית בין העם לאלוהיו, חזרה בתשובה וביטוי הגעגועים לציון. יהודי אתיופיה הם יהודים מאמינים, וירושלים הייתה בבת עינם. בכל תפילה ביקשו מהקדוש־ברוך־הוא שיחזיר אותם לארץ אבותיהם. כשהתפללו או שחטו, נשאו עיניהם לכיוון ירושלים. בחג הסיגד נאמרה תפילה לשלום ירושלים.

מעובד על פי החברה האתיופית בישראל, מנהגי חג ומועד, באתר אנשים, ישראל - המדריך לחברה הישראלית / דוד פז, עוז אלמוג. אוחר ב-9.10.2005.

- א. אילו חגים נהגו לחוג יהודי אתיופיה?
- ב. מדוע נחוגו דווקא חגים אלו?
- ג. אילו חגים לא צוינו ביהדות אתיופיה? מדוע?
- ד. חג הסיגד מצוין כחג מיוחד ליהדות אתיופיה - חג חידוש הברית. שערן מדוע הוא נקרא בשם סיגד.
4. בקטע שלפניכם מתואר חג הסיגד. נסו לשער מדוע בחרו יהודי אתיופיה לחוג חג זה ומהי מטרתו?

חג הסיגד הוא חגם של יהודי אתיופיה, "ביתא ישראל". שמו "סיגד" מלשון סגידה, השתחויה.

החג חל בכ"ט בחשוון - 50 יום לאחר יום הכיפורים (בדומה לחג השבועות, החל 50 יום לאחר פסח), והקהילה חוגגת בו את חידוש הברית בין העם לאלוקיו ולתורתו, זכר לאמנה שכרתו עזרא ונחמיה לעם ישראל בשובו מגלות בבל במאה החמישית לפני הספירה. מקורו של החג בספר נחמיה.

בחג הסיגד נושאים יהודי אתיופיה תפילות ותחנונים לשיבה לציון. כמו כן, הקהילה כולה עורכת חשבון נפש ציבורי, המצטרף לחשבון הנפש של הפרט שזמנו יום הכיפורים - שכן לפי המסורת, כדי שיהיה הציבור ראוי לצאת מן הגלות ולעלות לירושלים, עליו לערוך חשבון נפש ותיקון גם בתחום החברתי. חטאי חברי הקהילה מתכפרים ונסלחים ביום הכיפורים וב־50 ימי התשובה שאחריו, וביום ה־50, בתום חשבון הנפש הציבורי, שבה העדה אל חוויית יום הכיפורים בתפילות ובצום.

מתוך אתר הכנסת, אוחזר ב-9.10.2015

צילום: בני וודו, Cc-by-sa-3.0

5. לפניכם קטע מוויקיפדיה המתאר את קביעת החג. מהי המטרה המרכזית המשותפת למסורות השונות? האם היא מתאימה להשערה שלכם?

קיימות כמה מסורות לגבי זמן ונסיבות קביעת החג. למרות ההבדלים ביניהן, המסורות כולן מדגישות כי החג נקבע בהשראת העצרת שקיימו עזרא ונחמיה לחידוש הברית בין עם ישראל ואלוהיו בימי שיבת ציון, וכי מטרתו הייתה בראש ובראשונה להגן על הקהילה ולשמר את זהותה בימים קשים של מלחמות, רדיפות והתבוללות באמצעות שיבה למעמד הר סיני וקבלת התורה.

על פי אחת המסורות, החג נקבע בזמן תקופתו של הקיסר האקסומי גברה מסקל, עם תום הלחימה בין האימפריה החבשית לממלכת הגדעונים בראשית המאה ה-6. מלחמות אלו, שהחלו בעקבות הכרזתו של הקיסר עזנה על האימפריה החבשית כעל מדינה נוצרית, בשנת 325, כללו את מלחמת האזרחים שפרצה בין המתנצרים לבין היהודים אשר התנגדו למגמת ההתנצרות וכונו בפי המשטר בשם "ביתא ישראל", ואת המלחמות העוקבות שהתנהלו בין הצדדים לאחר קום ממלכת הגדעונים. המלחמות הגיעו לקיצן רק עם עליית גברה מסקל לכס הקיסרות, תקופה שבה שררו יחסים טובים בין החבשים ליהודים שבראשם עמד המלך גדעון. לפי המסורת, סיום המלחמות הארוכות, שגרמו לסבל רב ולמספר רב של הרוגים בקרב היהודים, הביא את המלך גדעון לציין את יום סיום האיבה כיום מיוחד, ולכוהנים עזריה וצדוק לקבעו כחג לדורות, שיהיה יום הודאה לאלוהים על הניסים שעשה לעדה, כמו גם יום חידוש הברית בין עם ישראל לאלוהיו.

לפי מסורת שנייה, נקבע החג על ידי כוהנים ונזירים במאה ה-15, בתקופה של רדיפות קשות. מטרת החג, לפי מסורת זו, הייתה "לרכך את לב המלכים האתיופים".

מסורת אחרת טוענת כי החג נקבע במאה ה-15, כחלק ממאמציו של אבא צברה להרחיק את עדת ביתא ישראל מהשפעת הנוצרים.

האזכור הראשון לחג נמצא במקורות נוצריים מהמאה ה-15.

6. לפניכם קטע מידע קצר על עזרא ונחמיה. אילו מהתיאורים בספר נחמיה באים לידי ביטוי בחג הסיגד? היעזרו בתמונות שראיתם קודם.

עזרא הסופר היה מנהיגם הרוחני של יהודי ארץ ישראל בתחילת ימי בית שני, במאה החמישית לפני הספירה. עזרא עלה מבבל לירושלים בראש שיירת עולים גדולה בשנת 457 לפני הספירה ופעל להפצת התורה בעם ולחיזוק האמונה באלוהים. נחמיה בן חכליה, אשר כיהן כנציב יהודה מטעם מלך פרס, היה ממניחי היסודות לתקומת ישראל בימי בית שני וממעצביה הראשיים של היהדות באותה עת. עזרא ונחמיה ערכו אמנה עם העם להשלטת דיני התורה ביהודה כחוק המדינה, ולהנהגת קריאת התורה בציבור.

מקורות חג הסיגד שאובים מספר נחמיה, שבו מתוארת עצרת הגולים ששבו לציון: "וביום עשרים וארבעה לחודש הזה נאספו בני ישראל בצום ובשקים ואדמה עליהם. ויבדלו זרע ישראל מכל בני נכר ויעמדו ויתוודו על חטאותיהם ועוונות אבותיהם. ויקומו על עמדם ויקראו בספר תורת ה' אלוהיהם רביעית היום ורביעית מתוודים ומשתחוים לה' אלוהיהם... ויאמרו הלוויים ישוע וקדמיאל: קומו ברכו את ה' אלוהיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהילה..."

ובמקום אחר בנחמיה נאמר: "ויפתח עזרא הספר לעיני כל העם, כי מעל כל העם היה, וכפתחו עמדו כל העם. ויברך עזרא את ה' האלוהים ויענו כל העם אמן אמן במועל ידיהם, ויקודו וישתחוו לה' אפיים ארצה" (נחמיה ח, ה-ו).

מתוך החברה האתיופית בישראל, מנהגי חג ומועד, באתר אנשים, ישראל - המדריך לחברה הישראלית / דוד פז, עוז אלמוג. אוחדר ב-9.10.2015.

צילום: בני וודו, Cc-by-sa-3.0

7. לפניכם תיאורו של החג כפי שנחוג באתיופיה וכפי שחוגגים אותו בישראל היום.
- א. השוו בין שני אופני החגיגה. התייחסו לתבחינים האלה: מקום הכינוס, תוכני הטקס, המשתתפים ואופיו של החג. תוכלו להוסיף תבחינים משלכם.
- ב. כיצד לדעתכם ניתן להסביר לדעתכם את השינויים שחלו באופיו של החג מאז העלייה לארץ?

החג באתיופיה

באתיופיה נהגו בני העדה להגיע לקראת החג מהכפרים המרוחקים למקומות המרכזיים שבהם הוא נחוג. יום לפני החג נהגו להתכונן לו בתפילות מיוחדות ובכיבוס בגדי החג. כוהני העדה, הקייסים, היו שוחטים פרות וכבשים ומכינים את הבשר לסעודה החגיגית של סיום החג. עד לסעודה זו התקיים צום.

טקס הסיגד התקיים על הר גבוה, הנחשב להר טהור במסורת יהודי אתיופיה שכן הוא מזכיר את הר סיני, שעליו עלה משה ביום מתן תורה. לפני התפילה היו זקני העדה עולים למקום התפילה בהר כדי לוודא שהוא נקי וטהור וכדי לחזק את הגדר המקיפה אותו. בחלקה הקדמי של הגדר היו מכינים מקום להנחת האורית - ספר התורה (מלשון "אורייתא", תורה בארמית).

השכם בבוקר היו בני הקהילה מתאספים בבית התפילה לאחר שטבלו בנהר ולבשו בגדי חג נקיים. הקייסים היו מוציאים את ספרי האורית בשירה ולקול מצהלות השמחה של הנשים, וצועדים בראש החוגגים במעלה ההר. חלק מן העולים אל ההר היו נוסאים על גבם או על ראשם אבן המסמלת הכנעה בפני בורא העולם ובקשת מחילה על החטאים. הם צמו מבוקר עד ערב, ורק בתום היום היו שוברים את הצום בסעודה גדולה משותפת.

בטקס עצמו היו הקייסים עומדים על במה בפסגת ההר וקוראים קטעים מן התנ"ך: מעמד הר סיני בספר שמות (פרקים י"ט-כ), טקס חידוש הברית שערך נחמיה לשבים מבבל בספר נחמיה (בפרקים ח-ט) ופרקים מוויקרא, דברים, מלכים, ישעיהו, ירמיהו, דניאל ותהילים. הקטעים נקראו בשפת ג'עז, שהיא שפת הקודש, ותורגמו לאמהרית, השפה המדוברת. נוסף על כך, היו הקייסים נושאים תפילות לחג ומלווים את תפילותיהם בדרשות ובדברי הטפה.

במהלך הטקס היו בני העדה כורעים על ברכיהם, משתחוים ארצה ונושאים כפיהם אל השמיים. אחר כך היו תוקעים בחצוצרות ואומרים: "כשם שזכינו לחוג את החג השנה, כך נזכה לקיים אותו בשנה הבאה בירושלים". התפילות שאחר כך היו תפילות של שמחה, נחמה והבעת תקווה לכינונה של ירושלים ולשיבת ציון. לאחר הטקס, בצוהרי היום, היו חוזרים כולם לבית התפילה ועורכים שם סעודה גדולה, המלווה בשירים ובריקודים.

החג בישראל

היום, לאחר שרוב בני העדה האתיופית עלו למדינת ישראל, עושים במועד החג המוני בני קהילת יוצאי אתיופיה, צעירים ומבוגרים, את דרכם לירושלים, לכותל המערבי ולטיילת "שרובר" שבשכונת ארמון הנציב בעיר. החג הוא גם מועד להתכנסות שנתית של כלל קהילת יוצאי אתיופיה, ובני העדה רואים בו הזדמנות לחזק את זיקתם לשורשיהם ולתרבותם.

הקייסים, בגלימותיהם המרשימות, נושאים את ספרי האורית ובידיהם מטריות צבעוניות. הם עומדים על במה מוגבהת וקוראים את פרקי התנ"ך והתפילות לפני המון העם, גם בעברית. אישי ציבור באים לברך את הקהל. רבים מבני הקהילה ממשיכים לשמר את מנהג הצום עד שעות אחר הצהריים.

מעובד על פי אתר הכנסת, אוחדר ב-9.10.2015

8. קראו את הקטע הבא וענו על השאלות שבהמשך.

הסיגד כחג ממלכתי

בנובמבר 2007 פנתה האגודה הישראלית למען יהודי אתיופיה לרבנים הראשיים לישראל, הרב שלמה עמאר והרב יונה מצגר, בבקשה להכיר בחג הסיגד כמועד רשמי בחגי ישראל. לדברי אבי מספין, דובר האגודה, "חודש חשוון הינו היחידי בלוח העברי שאין בו חגים ומועדים יהודיים. לשמחתנו, יהדות אתיופיה הביאה לנו את החג בן אלפי השנים - הסיגד, אשר נחוג מדי שנה בכ"ט בחשוון, ואנו רוצים לחלוק אותו עם כלל עם ישראל. דין הסיגד כדין פורים. כשם שפורים הוא חג מדרבנן, שראשיתו בגולה והמשכו בארץ ישראל ונחוג עד עצם היום הזה, גם הסיגד שראשיתו בגולה וכיום נחוג בקרב יוצאי אתיופיה בארץ, מזה כשלושים שנה, ראוי להיכלל כחגם של כלל היהודים", ציין.

הרבנים הראשיים עדיין לא החליטו אם לתת לחג גושפנקא דתית, אך הכנסת הזדרזה והעניקה לו גושפנקא ממלכתית. ב-30 בינואר 2008 אישרה מליאת הכנסת את הצעת החוק של ח"כ אורי אריאל (האיחוד הלאומי-מפד"ל) כי חג הסיגד יוכר ממלכתית ויצוין בטקס ממלכתי מדי שנה.

מתוך החברה האתיופית בישראל, מנהגי חג ומועד, באתר אנשים, ישראל - המדריך לחברה הישראלית / דוד פז, עוז אלמוג. אוחרזר ב-9.10.2015

- א. לו הייתם אתם צריכים להחליט בשאלה האם להפוך את חג הסיגד למועד רשמי בישראל, מה הייתה עמדתכם? נמקו את דבריכם.
- ב. אילו פרטים הייתם מציעים לכלול בחוק הסיגד? מדוע?
- ג. עיינו בנוסח החוק המופיע בעמוד הבא ובדקו אילו מהרעיונות שלכם מופיעים בו. אם יש רעיון שלכם שאינו מופיע, תוכלו לנסח מכתב הצעה למשרד המשפטים ובו תמליצו על הכללת הפרט בחוק.
- ד. האם פרטים המופיעים בחוק הפתיעו אתכם? אם כן - מדוע? ומה ניתן לעשות כדי לשנות את המצב?

חוק חג הסיגד, התשס"ח-2008*

- כ"ט בחשוון – חג הסיגד
1. (א) הכנסת מכריזה בזה על יום כ"ט בחשוון כעל חג הסיגד, שיוחג מדי שנה בשנה כחג המדינה וייקרא בשם "חג הסיגד"; חל כ"ט בחשוון בשבת, יוחג חג הסיגד ביום חמישי שלפניו.
- (ב) חג הסיגד הוא יום בחירה; בסעיף זה, "יום בחירה" – יום שהבחירה בידי העובד לצאת בו לחופשה או לעבוד; בחר העובד ביום כיום חופשה, יובא היום במניין ימי החופשה שלו.
- (ג) שר החינוך יקבע פעילויות חינוכיות שייוחדו לחג הסיגד.
- עצרת מרכזית
2. שר המדע התרבות והספורט יורה על קיום עצרת מרכזית לפתיחת חג הסיגד.
3. שר התעשייה המסחר והתעסוקה, לאחר התייעצות עם שר המדע התרבות והספורט, רשאי לקבוע את סוגי העובדים ואת סוגי העבודות והשירותים שאין להפסיקם בחג הסיגד, וכן רשאי הוא לקבוע את השעות וההסדרים שיחולו ביום זה.
- סמלי חג הסיגד
4. שר המדע התרבות והספורט רשאי לקבוע סמלים לחג הסיגד ולהסדיר את השימוש בהם.

אהוד אולמרט
ראש הממשלה

דליה איציק
יושבת ראש הכנסת

שמעון פרס
נשיא המדינה

* התקבל בכנסת ביום כ"ז בסיוון התשס"ח (30 ביוני 2008); הצעת החוק ודברי הסבר פורסמו בהצעות חוק הכנסת – 225, מיום כ"ד באדר ב' התשס"ח (31 במרס 2008), עמ' 280.

שלב ד - סיכום אישי

משימת סיכום אישית

במסגרת פינת האקטואליה של הכיתה התבקשתם לכתוב דף מידע הכולל סקירה קצרה (כ־200 מילים) על חג הסיגד. בכתיבתכם התבססו על מקורות המידע שקראתם. תוכלו לחפש גם מקורות מידע נוספים במרשתת, אך זכרו להעריך את אמינותם. תוכלו לצרף לסקירה גם תמונות הממחישות את החג.

